

## *Çinli Düşünür ve Devlet Adamı Kang You Wei'e Göre Osmanlı Modernleşme Süreci*

*Ottoman Modernisation Process According to Chinese Scholar and  
Statesman Kang You Wei*

Giray FİDAN\*

### ÖZET

Çin'in en son hanedanı olan Qing Hanedanı'nın son yıllarında yaşamış olan ünlü Çinli düşünür ve devlet adamı Kang You Wei dönemin önemli güçlerinden olan ve Çin'e birçok açıdan benzerlik gösteren Osmanlı İmparatorluğunu yakından takip etmekte ve Çin için bir modernleşme örneği olduğunu düşünmektedir. Kang You Wei, İmparatora sunduğu yazılarında Batı'daki gelişmeleri ve Osmanlı'da yaşanan modernleşme süreçlerini de ayrıntılarıyla aktarmıştır. 1898'de sürgüne yollanmasının ardından uzun yıllar dünyanın çeşitli ülkelerinde sürgün hayatı yaşayan Kang 1908'de İstanbul'a da gelmiş ve Osmanlı ile ilgili "Tu Jue You Ji" adlı bir seyahatname yazmıştır.

### ANAHTAR KELİMELELER

Kang You Wei, Çin, Osmanlı İmparatorluğu, Qing Hanedanı, Modernleşme

### ABSTRACT

Kang You Wei is a famous scholar and a statesman who lived in reign of the last dynasty of China, the Qing Dynasty. Kang You Wei was aware of one of the great power of his time Ottoman Empire and he was also advocating Ottoman Modernisation can be a proper example for China, which China and Ottoman Empire had many similarities. Kang You Wei, wrote for the Emperor about the developments of the West and Ottoman Empire's process of modernisation in details. He was exiled in 1898 lived abroad in many countries in 1908 came to İstanbul and wrote travel notes called "Tu Jue You Ji".

\* Yrd. Doç. Dr., Bozok Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yabancı Diller Bölümü Çeviribilim Ana Bilim Dalı.

•  
KEY WORDS

*Kang You Wei, China, Ottoman Empire, Qing Dynasty, Modernisation*



## Giriş

Osmanlı İmparatorluğu ve Çin, Asya'nın iki ucunda bulunan ve 20. Yüzyılın başına kadar dünyanın önemli güç merkezleri konumundaki iki büyük devlettir. Birçok bakımdan birbirlerine benzerlikler gösteren iki kadim gücün Batıların Sömürgecilik hareketleri sırasında karşı karşıya kaldıkları sorunlar da benzerdir. 19. Yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren artık iyiden iyiye etkilerini artırmaya başlayan Batılı Güçlere karşı Çin de tıpkı Osmanlı gibi mücadele vermeye başlamıştır. Çin'de Batıların bu üstünlüğüne karşı Modernleşme çabaları ortaya çıkmıştır. Batılı güçler karşısında ayakta kalmaya, yok olmamak için değişmeye ve gelişmeye çalışan bu iki kadim güç; Batı'nın yeni düşünce sistemi ve tartışmasız sanayi ve askeri üstünlüğü karşısında değerler sistemlerini değiştirme ve yeni çağ'a uyum sağlama çabalarının ön plana çıktığı yeni bir döneme girmişlerdir.

Kang You Wei<sup>1</sup>'in Çin'in modernleşmesi ve gelişmesi konularında entelektüel düzlemde fikir üreten bir düşünür olması, yüksek düzeyde bir memur olması, İmparatora yakın olması ve fikirlerini İmparatora sunabilmesi yaşadığı dönemde bir fikir ve devlet adamı olarak öne çıkmasını sağlamıştır. Askeri yenilgiler ve Batının Çin'de elde ettiği Kapitülasyonların ardından reformun kaçınılmaz olduğunu gören Kang, Osmanlı'da yaşanan modernleşme ve reform hareketlerini de yakından takip etmekte, modernleşme hareketlerini analiz etmekte ve İmparatora da sunmaktadır. Kang You Wei, İmparatoriçe Ci Xi<sup>2</sup>'nin yaptığı darbe sonucu yönetime el koymasının ardından sürgüne gönderilmiştir. Sürgün sırasında ABD, Kanada ve Avrupa'nın tamamını gezmiştir. Kang, sürgünde kaldığı yıllarda 1908'de İstanbul'a gelmiştir. Kang'ın İstanbul'a gelişi de 2. Meşrutiyetin ilanının yapıldığı Osmanlı için son derece önemli ve anlamlı bir güne denk gelmiştir. (Kang, 1995: 562)

---

<sup>1</sup> Kang You Wei 康有为 1858 – 1927 yılları arasında yaşamış Qing Hanedanının son döneminin önemli düşünür ve devlet adamı.

<sup>2</sup> İmparatoriçe Ci Xi 慈禧, 1835 – 1908 yılları arasında yaşamış, Qing Hanedanını 1861'den sonra fiilen yönetmiş olan ünlü İmparatoriçe. Özellikle Qing Hanedanının son döneminde İmparator Guang Xu'nün uygulamaya koymaya çalıştığı reformları bir darbe ile engellemiş ve fiili yönetici olmuştur.

### Çin Kaynaklarında Türkler, Osmanlılar ve Kang You Wei'in Osmanlı'ya Bakışı

Kang You Wei Osmanlı üzerine yazdığı yazılarda Osmanlı'nın son dönem Meşrutiyet ve modernleşme hareketlerine büyük önem verdiğini göstermektedir. Kang You Wei Osmanlı Devletini tanımlarken ilginç bir isim kullanmaktadır. 1923'e yani Türkiye Cumhuriyeti kurulana kadar yazdığı bütün yazılarda Osmanlı ya da Türkiye ismi yerine "Tu Jue" "突厥" yani "Türk" veya "Göktürk" adını kullanmaktadır. (Dai, 2000: 224) İstanbul'a 1908'de yaptığı seyahati ayrıntılarıyla kaleme aldığı "Tu Jue You Ji" "突厥游记" (Türk Seyahatnamesi) adlı eserde İstanbul'dan da seyahatnamenin bazı yerlerinde "Tu Jing" "突京" yani Türk Başkenti olarak bahsetmektedir<sup>3</sup>. (Kang, 1995: 536) "Tu Jue" Türk veya Göktürk ismi Çin tarih kayıtlarında Tang Hanedanı<sup>4</sup> döneminde yazılmış olan "Zhou Shu" "周书" tarih kayıtlarından itibaren geçmektedir. Türklerle ilgili kayıtlar, Zhou Shu'dan başka "Bei Shi" "北史", "Sui Shu" "隋书", "Tong Dian" "通典", "Jiu Tang Shu" "旧唐书", "Xin Tang Shu" "新唐书", "Tai Ping Xiang Yu Ji" "太平寰宇记", "Wen Xian Tong Kao" "文献通考", "Si Yi Kao" "四裔考", "Tong Zhi" "通志", "Bei Guo" "北国" ve "Tang Hui Yao" "唐会要" adlı tarih kayıtlarında yer almaktadır. (Xue, 1992, 1-2)

Çin Tarihinde ilk olarak Song<sup>5</sup> Dönemindeki Çin Tarih kayıtlarında Osmanlı Devleti ile ilgili bölümlere rastlanmaktadır. Song Tarihinde Osmanlı Devletinden "Lu Mei" "卢眉" olarak bahsedilmekte, Song Hanedanı ardından gelen Yuan<sup>6</sup> Dönemi tarih kayıtlarında da Osmanlı "Lu Mu" "卢目" olarak anılmaktadır. Ming Tarih kayıtları içerisinde de Osmanlı için "Lu Mi" "鲁密" ya da "Lu Mi Guo" "鲁密国" isimleri geçmektedir. Bu isimlerin tamamı "Rum" veya "Roma" isminin Çince sesler kullanılarak yazılmış halleridir. (Ma, 2007: 70) En son 7. Yüzyılda Tang Hanedanı döneminde Türklerden "Tu Jue" olarak bahsedilmesinin ardından yaklaşık bin yıl sonra Osmanlı Devleti'ni, Hunlar ve Göktürklerin devamı ve Türk İmparatorluğu olarak düşünen, Çin Tarih Kayıtlarındaki en eski isimleri olan "Tu Jue" ile tanımlayan ilk Çinli düşünür ve devlet

<sup>3</sup> Kang You Wei seyahatnamenin içinde İstanbul için birden fazla isim kullanmıştır. Bunlar: "Tu Jing" "突京" (Türk Başkenti), "Jun Shi Dan Ding" "君士但丁" (Konstantin veya Konstantinopolis) ve "Shi Dan Bu" "士担逋" (İstanbul)'dur. (Kang, 1995: 537-541)

<sup>4</sup> Tang Hanedanı 唐朝, 618 – 907 yılları arasında Çin'i hâkimiyeti altına almış olan Hanedan.

<sup>5</sup> Song Hanedanı 宋朝, 960 – 1279 yılları arasında Çin'i hâkimiyeti altına almış olan Hanedan.

<sup>6</sup> Yuan Hanedanı 元朝, 1271 – 1368 yılları arasında Çin'i hâkimiyeti altına alan Moğol kökenli hanedan.

adamı Kang You Wei olmuştur. Bu bakımdan Kang'ın Osmanlı Devletine ve tarihimize bakışı son derece önemlidir.

19. Yüzyıl sonundan itibaren Çince Osmanlı İmparatorluğu için "Tu Er Qi" "土耳其" ismi kabul görmeye başlamıştır ve günümüzde de Türkiye için aynı isim kullanılmaktadır. 1849'da yayınlanan ve Çin Tarihinin o güne kadar yazılmış en kapsamlı Dünya Coğrafyası kitabı olan "Ying Huan Zhi Lue" "瀛寰志略" içinde Osmanlı Devleti için "Tu Er Qi" ismi kullanılmış ve dönemin Osmanlı Devleti'nin sınırlarını gösteren ayrıntılı haritalar eser içinde gösterilmiştir. Eserde Osmanlı için "Tu Er Qi" ismi dışında 10 farklı isim daha bulunduğu belirtilmiştir.<sup>7</sup> (Xu, 1848: 447) Kang'ın Osmanlı Devleti'ne Tang Döneminde Çinlilerin Göktürkler için kullandıkları "Tu Jue" ismini uygun görmüş olması bir tesadüf değildir. Kang, Osmanlıları Göktürklerin bir devamı olarak görmekte ve bu tarihsel sürekliliğin altını çizmektedir. Kang You Wei 1898'de yazdığı ve Çin İmparatoruna sunduğu "Türklerin (Osmanlı'nın) Zayıflaması" "进呈突厥消弱记序" adlı yazısında dönemin Osmanlı Devleti ile ilgili önemli saptamalarda bulunmaktadır. Kang, söz konusu yazıyı yazdığı sırada henüz Osmanlı Devletine seyahatini gerçekleştirmemiştir ancak Osmanlı ve Osmanlı'da yaşanan reform hareketleri ile ilgili çok ayrıntılı bilgilere sahiptir.

Kang, Türkler ve Çinlilerin aynı kökenden olduğunu şöyle ifade etmektedir: "Türkler, Hunlardan, Yin Hanedanının<sup>8</sup> (ve) Chun Wei<sup>9</sup>'in soyundan gelmektedirler, bizim ile aynı köktendirler." (Tang, 1981: 298) Kang, Türkler ve Çinlilerin aynı millettendir ve aynı kökten geldiğini düşünmektedir. Osmanlıların kökeni ile ilgili bu düşüncelerini belirttikten sonra Kang, Türklerin Göktürklerden Osmanlı Devleti'ni kurana kadar geçen dönemi de kısaca şöyle özetlemektedir: "Sui<sup>10</sup> ve Tang dönemlerinde Kuzey'de (Çin'in Kuzeyinde) Binlerce Li (Kilometre) alanı kontrol altına aldılar, Moğollardan önce bütün Orta Asya'yı kontrolleri altına aldılar. Qi Dan'lara<sup>11</sup> yenildikten sonra Batı Göktürk ismini aldılar, Moğolların Timur'u

<sup>7</sup> Kitap içerisinde Osmanlı veya Türkiye için "Tu Er Qi" isminden başka on isim daha bulunmaktadır. Bunlar: "Tu Er Ji" "土耳其", "Tu Er Ji Ya" "土耳其亚", "Du Er Ji" "都耳基", "Duo Er Qi" "多而其", "Du Lu Ji" "都鲁基", "Te Er Ji" "特而济", "Du Er Ge" "杜而格", "Kong Ge Er" "控葛而", "Ge Duo Ma Nuo" "格多马诺" ve "A Duo Man" "阿多曼" dir. (Xu, 1848: 447)

<sup>8</sup> Shang Hanedanı 商朝 olarak da bilinir; M.Ö. 1766 – 1122 yılları arasında Çin'de hüküm sürmüş hanedan.

<sup>9</sup> Chun Wei 淳维, M.Ö. 1600 – 1046 yılları arasında Çin'i hâkimiyeti altına alan Xia Hanedanının son hükümdarının oğlu. Çin Kaynaklarına göre kuzeye giden Chun Wei Hunların atasıdır.

<sup>10</sup> Sui Hanedanı, 581 – 619 tarihleri arasında Çin'i hâkimiyeti altına alan hanedan.

<sup>11</sup> Qi Dan 契丹, Kitay ya da Khitan olarak da bilinen 4. Yüzyıldan itibaren Çin'in kuzeyine hâkim olan göçebe bir halk.

tarafından yenildikten sonra bugünkü Türkiye'ye<sup>12</sup> geldiler. Doğu Roma'ya saldırdılar ve büyük başkentleri Konstantin'e (Konstantinapol, İstanbul) yerleştiler. Bu dönemde büyük bir imparatorluk oldular, kuzeyde Rusya, doğuda Persler (İran), güneyde Afrika, ortada Eski Yunanistan, Avrupa'da Romanya dâhil Karadeniz, Akdeniz, Hint Okyanusunda güçlendiler, Eski Romanın sınırlarını kontrolleri altına aldılar, Avrupa'nın doğusunun tamamını ele geçirdiler. Ming Hanedanı döneminin ortasında Sultan Süleyman süvarileri ile bütün Avrupa'yı kontrolü altına almıştır. Viyana kapılarına kadar gitmişler ancak birleşik ordular<sup>13</sup> ve yağın yağmur nedeniyle başarıya ulaşamamışlardır yoksa bütün Avrupa'yı yutmalarını kimse durduramazdı. Sonraki üç yüz yıl boyunca Avrupalılar Türk ismini duyduklarında yüreklerine korku salınmıştır. Ancak bu üç yüz yıl içinde Avrupalılar yeni teknikler geliştirmiş, Kolomb (科仑布) Amerika Kıtasını keşfetmiş, yeni bilgiler elde etmişler, İtalya'nın Rönesans'ının ardından, Protestanlık ortaya çıkmış, Miao Ka Er (苗卡儿, Descartes) yeni düşünceleriyle, maddecilik temelli yeni bir sanat ve yeni ürünler ortaya çıkmıştır. Türkler (突人) Moğollardan elde ettikleri toprak ve barut ile Avrupa'yı yenmiş ve uzun zaman devam eden feodalitenin<sup>14</sup> de sonunun gelmesine neden olmuşlar, Krallar güçlenmiş büyük devrimler olmuş ve her ülke anayasasını yapmıştır. "(Tang, 1981: 298)

### Kang You Wei'in gözünde Osmanlı Modernleşmesi

Kang You Wei'e göre Osmanlı, 16. Yüzyıldaki büyük genişlemesi ve başarısının ardından Avrupa'da başlayan gelişmelere ayak uyduramayarak tıpkı Çin gibi geri kalmıştır. Kang Avrupa'nın gelişmesini ve üstünlüğü ele geçirmesini yeni fikir ve teknolojilere bağlamaktadır ve bu düşüncelerini şöyle dile getirmektedir: "Son yüz yılda Avrupa başarılı olmuştur, yeni politikalar, yeni kanunlar, yeni eğitim, yeni ürünler, geçmiş silmiş ve bütün dünyayı etkilemiştir, buharlı gemiler, demir yolu, elektrik, balonlar gökyüzünü dahi kullanılabilir kılmıştır. Avrupalılar denizlerde ve karalarda gidilmemiş yer bırakmamışken, Türkler de güçlerini korumuşlardır ancak bu yüz yıllık gelişme süresince Avrupa'nın komşusu olmalarına rağmen gelişmelerden tam manasıyla haberdar değillerdir." (Tang, 1981: 299)

Kang, Osmanlıların gerilemesini Avrupa'da başlayan yenileşme hareketlerini zamanında fark edip anlamamalarına, ayak uyduramamalarına bağlamakta ve bu noktada Osmanlı'nın Çin ile benzer bir süreçten geçtiğini düşünmek-

<sup>12</sup> Kang, burada da "Tu Jue" Türk ya da Göktürk ismini kullanmaktadır.

<sup>13</sup> Burada kast ettiği Avrupa'dan birleşerek gelen feodal beylerin ordularındır.

<sup>14</sup> Çince "Feng Jian" "封建" olarak tanımlanmaktadır. Avrupa'daki feodalite 'ye karşılık gelmektedir.

tedir. Dönemin önemli devlet adamı Mithat Paşa<sup>15</sup>'yi ise son derece önemli bir kişi olarak görmekte ve Mithat Paşa'nın Osmanlı'da gerçekleştirdiği reformları övmektedir. Kang, ayrıca Mithat Paşa'yı Jön Türklerin de kurucusu olarak görmektedir. Kang, Mithat Paşa'yı İmparatorluk Çin'inde en yüksek memurluk unvanı olan ve Osmanlı'da Sadrazam'a karşılık gelen "Zai Xiang" "宰相" olarak adlandırması gerekirken; Mithat Paşa'ya verdiği büyük önem ve hayranlık nedeniyle "Türk Seyahatnamesinde" Mithat Paşa için "Xian Xiang" "贤相" "Bilge Sadrazam" unvanını kullanmayı uygun görmektedir. (Kang, 1908: 50) (Dai, 2000: 226) Kang, Mithat Paşa'dan övgüyle söz etmektedir. Mithat Paşa'nın reformları için ise şöyle demektedir: "O dönemde Bilge Sadrazam Mithat Paşa gibi bir deha sayesinde, anayasa yapılmış, yönetimde reformlar hayata geçirilmiş, yabancı ülkelerle diplomatik ilişkiler kurulmuş, ülkenin karşılaştığı büyük kriz atlatılmış, halk rahatlamıştır. Söz verdiği gibi, orduyu güçlendirmiş ülkeyi büyütmüş, 20 yıl kadar bir sürede, (Ülkeyi) Fransa ve Almanya ile aynı konuma getirmiş, Avusturya ve İtalya'yı yakalamıştır." (Tang, 1981: 299)

Kang You Wei'in İmparatora sunduğu bu yazıda göze çarpan diğer bir ayrıntı da Kang'ın kendini Mithat Paşa'nın yerine koymasındadır. Kang, imparatora sunduğu yazının devamında Mithat Paşa'nın sürgün edilmesinden bahseder ve aslında kurtulma yolunda ilerleyen Osmanlı'nın bu büyük devlet adamını sürgüne yollaması nedeniyle yeniden eski düzene ve felakete sürüklendiğini ifade eder. Kang, burada kendisinin de Mithat Paşa gibi sürgüne yollanması durumunda ülkesinin kurtulmasının mümkün olamayacağı fikrini satır aralarında Çin İmparatoruna anlatmaktadır. Gerçekten de Kang 1898'de yazdığı bu yazıda Mithat Paşa'nın şahsında adeta kendi akıbetini de görmüş gibidir. İmparatora sunduğu bu yazının üzerinden birkaç ay geçmeden Kang, İmparatoriçe Ci Xi'nin bir darbeye yönetime el koyması ve İmparator Guang Xu<sup>16</sup>'yu ev hapsine almasının ardından; tıpkı Mithat Paşa gibi sürgüne yollanmış ve Kang için Pekin'den Shang Hai'ya oradan Hong Kong'a ve oradan da dünyanın dört bir yanına gideceği 14 yıl sürecek olan bir sürgün hayatı başlamıştır. Kang İmparatora sunduğu yazısında Mithat Paşa'nın sürgüne yollanmasından sonra yaşananları da şöyle anlatmaktadır: "Fakat sonra Türk Sultanı, Mithat Paşa'yı sürgüne yolladı, Anayasayı askıya aldı ve eski düzene döndü, aradan 20 yıl geçmeden, Türkler karanlığa gömüldü, birkaç yüzyıl geriye gittiler." (Tang, 1981: 299)

<sup>15</sup> Kang, Mithat Paşa için Çince "A Shi Wen" "阿士文" ismini kullanmıştır.

<sup>16</sup> İmparator Guang Xu 光緒, 1871 – 1908 yılları arasında yaşamış Qing Hanedanının son imparatorlarından.

Kang, imparatora sunduğu yazıda Osmanlı ile Çin'in benzer yanlarına dikkat çekmekte; Osmanlı ile Çin'in geri kalmışlıklarını ve durumlarını şöyle tasvir etmektedir: *"Osmanlı'nın toprakları geniştir, (bu durumları) bizim ülkemiz ile aynıdır, yollar eski ve kirlidir, bizim ülkemizle aynıdır, evlerde su tesisatı yoktur, kanalizasyon yoktur, elektrikli lamba ve gaz lambası yoktur, makine yoktur, bizim ülkemizle aynıdır, bütün ülkede az sayıda demir yolu, elektrik (telgraf) hattı vardır, ulaşım zordur, bizim ülkemizle aynıdır, Halk eskiyi bilir, Kur'an<sup>17</sup> okumaktan başka, dünyanın gidişatından habersizdirler, okuldan mezun olanlar da aynı durumdadır, uzmanlaşma yoktur, ışık, elektrik, ağır sanayi, mühendislik, makine öğrenimi yoktur, ticari gemi kaptanlığı bilinmez, bizim ülkemizin öğrencilerinin sınavlarından<sup>18</sup> farkı yoktur; Halkın hiçbir hakkı yoktur, meclis yoktur, ilçe ve köylerde de meclis bulunmaz, seçim yoktur, bizim ülkemiz ile aynıdır; maliye karmakarışıktr, halk inekler ve atlar gibi çalışır, bizim ülkemizle aynıdır; mahkemeler sık sık kesilir, mahkûmların hali içler acısıdır, bizim ülkemiz ile aynıdır; yabancı ülkelerden aldığı borçlar çoktur, bizim ülkemizle aynıdır; İngiliz, Rus, Alman, Fransız, Avusturyalı, İtalyan altı ülkenin elçileri, ülkenin maliyesini ele almışlar, iç işlerini yönlendirmektedirler, gün geçtikçe baskılarını artırmaktadırlar, ülkenin halkı (olanları) sorgulamaktan acizdir, bizim ülkemiz ile aynıdır."* (Tang, 1981: 299) Kang, İmparatora Osmanlı ve Çin arasındaki benzerlikleri bu satırlarla açıklamaktadır.

Kang'ın gözünde Osmanlı birçok açıdan Çin ile aynı durumdadır. Bu nedenle Kang Osmanlı'ya karşı özel bir ilgi duymaktadır ve gerekli reformların yapılmaması durumunda iki ülkenin akıbetinin de aynı olacağını düşünmektedir. Kang, Osmanlı ve Çin'i Doğu'nun iki hasta adamı olarak tanımlamaktadır. *"Kitap der ki: "Kanuna göre ve düzenle yönetilenler, mutlu; Kanuna uymayan ve kaos ile yönetilenler ise mutlaka yok oldu."<sup>19</sup> Osmanlı ve Çin de aynı durumdadır, Batı Avrupa uzun zamandır ikisini Doğu'nun Hasta Adamları olarak görmektedir, hangisinin önce öleceği belli değildir. Günümüz Çin'i ve Osmanlı'sı her bakımdan aynıdır, Çin'in hastalığı Osmanlı'nın da hastalığıdır."* (Tang, 1981: 299)

<sup>17</sup> Kang, Kur'an demek yerine "Hui'lerin kutsal kitabı" "回教经典" terimini kullanmaktadır. Hui'ler Çin'de bulunan ve nüfusu en kalabalık olan Müslüman halktır. Hui'ler ayrıca Çinli Müslüman, Dungan veya Döngen isimleriyle de anılırlar.

<sup>18</sup> Ba Gu Shi Tie Kai "八股式帖楷" adlı Çin'de uzun yüzyıllar boyunca uygulanmış bir tür sınav sistemi. Kang, bu sistemi başından itibaren eleştirmiştir. (Zhang, 2005: 39)

<sup>19</sup> Kang, burada kadim Çin kayıtlarından olan "Shang Shu" "尚书" içinde geçen bir söze gönderme yapmaktadır. Klasik Çince metinlerde "Shang Shu" yerine sadece "Shu" "书" yani "Kitap" sözcüğü kullanılır. (Yang, 1993: 104)



Kang, İmparatora sunduğu yazının sonunda Osmanlı'da yaşananları İmparatora anlatmasının amacını açıklamaktadır. Osmanlı'nın yaptığı hataların yapılmaması gerektiğini İmparatora hatırlatmaktadır. Bunu da şöyle dile getirmektedir: *“Memurunuzun Osmanlı'nın durumunu size bildirmesinin nedeni, bizim de aynı sorunlarla boğuşmamız nedeniyledir, bu imparatorumuza bir örnek oluşturabilir, yeni politikalar uygulamalı ve bir anayasayı yürürlüğe koymalıyız; böylece hasta ayağa kalkacaktır, (Türklerin yaptığı hatayı yapmayarak) Türklerden farklı olabiliriz. Böylece Çin yıkılmaz, halkı köle durumuna düşmez, imparatorumuz hüküm sürmeye devam eder.”* (Tang, 1981: 299)

Kang Çin'in yıkılmaması için Çin'de de Osmanlı'da Mithat Paşa'nın hayata geçirdiği reformlara benzer yeniliklerin yapılmasını ve bunların korunmasını İmparatora önermektedir. Kang, Osmanlı'nın zayıflamasını ve yıkılmaya giden yola girmesini hayata geçirilen reformların devam ettirilmemesine bağlamakta ve aynı hatanın Çin'de de tekrarlanması durumunda Çin'in de akıbetinin aynı olacağını İmparatora ispat etmek istemektedir. Bu yazıyı Çin İmparatoruna sunduğu 1898 yılında Osmanlı'yı henüz görme şansı bulamamış olan Kang 1908 yılında sürgündeyken Osmanlı başkenti İstanbul'a gelecek ve “Tu Jue You Ji” (Türk Seyahatnamesi) adlı eserini yazacaktır.

### Sonuç

Kang You Wei'in fikirleri, ölümünün üzerinden neredeyse yüz yıl geçtikten sonra günümüz Çin'inin ekonomik ve teknolojik kalkınmasında önemli bir rol oynamaktadır. Günümüz Çin Halk Cumhuriyeti Kang You Wei'in savunduğu reform ve Konfüçyüs'ün yeniden yorumlanmasını başarılı şekilde devam ettirmektedir. Çin Komünist Partisi 1980'lerden sonra Deng Xiao Ping'in önderliğinde ortaya attığı önemli gelişim ve değişim projesini başarıyla hayata geçirmiştir. Bu dönemin en önemli fikri “Reform ve Dışa Açılma<sup>20</sup>”dır. Deng Xiao Ping'in ekonomik kalkınma için söylediği tarihi sözü: “Kedinin siyah ya da beyaz olması önemli değildir önemli olan fareyi yakalamasıdır” 1980 – 2000 yılları arasında damgasını vurmuş ve Çin bu dönemi dünyada en hızlı büyüyen ekonomilerden biri olarak bitirmiştir. 2000'li yıllardan sonra Çin “Çin'e özgü Sosyalizm<sup>21</sup>” ve 2006'dan itibaren de “Ahenkli Toplum<sup>22</sup>” sloganlarını ön plana çıkarmıştır. Geçmişten günümüze Çin, Komünizm dâhil dışardan gelen fikirleri

<sup>20</sup> Çincesi, 改革开放.

<sup>21</sup> Çincesi, 特色社会主义.

<sup>22</sup> Çincesi, 和谐社会.

kendi değerleriyle harmanlamaya ve kendine özgü sentezler ortaya koymaya gayret göstermektedir. Özellikle son yıllarda Çin’de tam da Kang You Wei’in öne sürdüğü şekilde yeni bir “Konfüçyüs” anlayışı gelişmektedir. Çin, geçmişten gelen bu büyük düşünsel zenginliğini ekonomik kalkınmasından dış politikasına kadar yeniden yorumlamakta ve ön plana çıkarmaya çalışmaktadır. Çin Komünist Partisinin de son yıllarda Konfüçyüs düşüncesine daha yakın bir çizgiye yaklaştığı görülmekte, kadim Çin düşüncesinin argümanlarını çok sık kullanmaya başladığı dikkati çekmektedir. Tüm bunların yanında Çin Halk Cumhuriyetinin kurucusu Mao Ze Dong gibi politikacılar da Çin’in güçlenmesi ve reformların yapılması konusunda Kang’ın fikirleriyle paralel düşünmekte ve Modernleşme çabalarının başlangıcını da Kang You Wei ve dönemin düşünürlerine bağlamaktadırlar. (Boorman, 1966: 103 - 104) (Xu, 2000: 82 - 83)

Kang You Wei Osmanlı’nın Çin ile aynı kökten geldiğini düşünmekte ve Qing<sup>23</sup> Hanedanının Osmanlı benzeri bir Meşrutiyetin kurulması ve korunmasına paralel olarak yapılacak reformlar ile ülkenin kurtarılabilceğini düşünmektedir. 1898’de ülkesini terk etmek zorunda kalmasının ardından Kang You Wei, ABD’ye ve dönemin önemli Avrupalı Güçleri İngiltere, Fransa ve Almanya’ya gitmiş uzun zaman buralarda yaşamış ve gördüklerini “Bu Ren” adlı dergide ayrıntılarıyla yayınlamıştır. (Young, 2008: 38) Bu sürgün döneminde Kang You Wei tam da ikinci Meşrutiyetin ilan edildiği günlerde Osmanlı Başkenti İstanbul’a gelmiştir. Kang You Wei’in Osmanlı’ya olan ilgisi 1890’lara kadar uzanmaktadır. Osmanlı ve Çin’in aynı millet ve aynı kökten geldiğini savunan Kang You Wei, Osmanlı modeli bir modernleşmenin toplumsal yapıları son derece benzer olan Çin için uygun bir modernleşme modeli olabileceğini savunmaktadır. Kang, tarihin bir tekerrürü gibi fikirlerinden etkilendiği Konfüçyüs ile aynı kaderi paylaşmaktadır. Kang’ın fikirleri de Konfüçyüs gibi hayattayken başarılı olamamış ancak ölümünün üzerinden uzun yıllar geçtikten sonra anlaşılmaya ve uygulanmaya başlanmıştır. Günümüzde Neo-Konfüçyüsçülük olarak adlandırılan akımın ortaya çıkmasında Kang You Wei’in önemli katkıları olduğu bir vakiadır. (Lü, 2004: 73 -74)

Kang You Wei Osmanlı’yı çok yakından tanımaktadır. Yazdıklarında verdiği ayrıntılar da bunu göstermektedir. Aynı dönemde Osmanlı’da Çin’i bu kadar yakından takip eden ve iyi tanıyan bir düşünür bulunmamaktadır. Kang You Wei Osmanlı örneğinin Çin için önemli bir deneyim olduğunu düşünmek-

---

<sup>23</sup> Qing Hanedanı清朝, 1644 – 1912 yılları arasında Çin’i hâkimiyeti altına alan Mançu kökenli Çin’in son hanedanı.

te ve Çin'in Osmanlı modernleşmesinden dersler çıkarabileceğini öne sürmektedir. Sürgüne gönderildikten sonra Osmanlıya gelmesi seyahatnamesinde diğer ülkelerin aksine Osmanlı'ya geniş yer vermesi bunun bir göstergesidir. Kang, ayrıca Osmanlı'ya Türk veya Göktürk diyerek seyahatname içinde Osmanlı'ya ayrı bir yer verdiğini ve düşünce dünyasında Osmanlı'nın farklı bir yere sahip olduğunu da göstermektedir. Avrupa'da gezdiği diğer ülkelere modern isimleri ile hitap ederken Osmanlı'yı Çin tarihinde Göktürlere verilen isimle anması da Osmanlı ile bir yakınlık kurduğunu ve ayrı bir yere koyduğunun bir kanıtıdır. Osmanlı ve Çin'in aynı hastalıktan mustarip, aynı çeşit ülkeler olduğunu düşünmekte ve Çin'in modernleşmesinde Osmanlı modernleşme deneyiminin önemli bir örnek oluşturduğunu dile getirmektedir. Osmanlı ve Çin Modernleşme deneyimlerini bir başka yönden benzer kılan da Kang You Wei'in hayranı olduğu Mithat Paşa'nın akıbetine uğramış olmasıdır. Kang da tıpkı Mithat Paşa gibi sürgüne gönderilmiştir.

Kang'ın Osmanlı üzerine yazdıkları tarihten günümüze Türk - Çin ilişkileri açısından da son derece önemli bir kaynak sunmaktadır. Türkiye'de tanınmayan bu büyük Çinli düşünür ve devlet adamının Osmanlı'ya bakışı ve algılayışı, birbirinden uzak coğrafyalarda bulunan bu iki devlet ve milletin köklerinin ve kaderlerinin ne kadar eskiye dayandığını ve benzerlikler gösterdiğini ortaya koymaktadır. ©

### KAYNAKÇA

- Boorman, Howard L. (1966), "Mao Tse Tung as a historian", *The China Quarterly*, No: 28, s. 82 – 105.
- Dai, Dong Yang (2000), "Kang You Wei Tu Jue You Ji Gao Kan Ben de Cha Yi Yi Qi Cheng Yin", *Jin Dai Shi Yan Jiu*, No:2, s. 223 – 236.
- Kang, You Wei (1908), "Tu Jue You Ji" "Bu Ren Dergisi", Di San Ce.
- Kang, You Wei (1995), *Lie Guo You Ji*, Shang Hai Ren Min Chu Ban She, Shang Hai.
- Lü, Ming Zhuo (2004), "Kang you wei dui zhong guo jin dai si xiang wen hua de gong xian", *Qing Dao Da Xue Xue Bao*, No: 4, s. 71 -74.
- Ma, Jian Chun (2007), "Ming Jia Jing, Wan Li Chao Lu Mi Chong de Chuan Ru, Zhi Zao Ji Shi Yong", *Hui Zu Yan Jiu*, No:4, s. 70 – 76.
- Tang, Zhi Jun (1981), *Kang You Wei Zheng Lun Ji*, Zhong Hua Shu Ju Chu Ban She, Beijing.
- Yang, Ren Zhi (1993), *Shang Shu Jin Yi Jin Zhu*, Bei Jing Guang Bo Xue Yuan Chu Ban She, Bei Jing.
- Young, Tsu Wong (2008), "The Search for Material Civilization: Kang You Wei's Journey to the West", *Taiwan Journal of East Asian Studies*, Vol. 5, No. 1, s. 33 – 59.
- Xu, Ji She (1848), *Ying Huan Zhi Lue*, Tai Wan Hua Wen Shu Ju, Tai Bei.
- Xu, Wen Li (2000), "Kang You Wei Da Tong Shuo Dui Mao Ze Dong De Yin Xiang", *Dian Zi Ke Ji Da Xue Xue Bao She Ke Ban*, Vol: 2, No:1, s. 82 – 84.
- Xue, Zong Zheng (1992), *Tu Jue Shi*, Zhong Guo She Hui Ke Xue Chu Ban She, Bei Jing.
- Zhang, Xiang Jie (2005), "Zhong Guo Gu Dai Ke Ju Zhi Du De Li Shi Yan Bian", *Dong Nan Da Xue Xue Bao*, Vol. 7, No: 2, s. 37-40.